

۰۸/۰۶/۲۰۱۶

صالحه واهب واصل

وقفه یک ماهه برای تزکیه نفس

رمضان یک مناسبت دینی و مذهبی است که در طول دوازده ماه تقویم قمری، در ماه نهم آن اتفاق می افتد این مناسبت مانند جشن ها و روز های مذهبی دیگر چه اسلامی و یا غیر اسلامی باشد، همه ساله یک تاریخ معین ندارد، بلکه هر سال نسبت به سال قبلی به مدت ده روز بیشتر اتفاق می افتد، زیرا تقویم هجری قمری، براساس چرخش ماه است که توسط مسلمانان و نیز در بسیاری از کشورهای اسلامی از آن به عنوان سالنمای مذهبی و مناسبت های اسلامی مانند روزه، حج و تعیین ماه های حرام استفاده به عمل می آید. به اساس معلومات داده شده در ویکیپدیا "تقویم هجری قمری از همان ابتدای مهاجرت مسلمانان از مکه به مدینه معمول نشده است، بلکه ۱۵ سال بعد از تاریخ هجرت محمد(ص) و در زمان خلافت عمر بن خطاب، خلیفه دوم به رسمیت شناخته شده است این به سبب آنست که شمار تقویم قمری در میان اعراب پیش از اسلام رواج داشت. در ابتداء ماهی افزوده به نام نسی نیز وجود داشته که تقریباً هر سه سال بنحوی از انحاء در تقویم قمری قرار می گرفته تا ماه ها همواره در یک سال خورشیدی قرار گیرند. اما در سال ۱۰ هجری پس از آمدن آیه ۳۶ و ۳۷ سوره توبه مبنی بر اینکه تعداد ماههای سال نزد خداوند (ج) دوازده ماه می باشد، استفاده از این ماه منسوخ شد".

برای تعریف محتوای ماه رمضان روایات مختلفی وجود دارد، لغت شناسان کلمه «رمضان» را آمده از ریشه «رَمَضَ» دانسته اند یعنی سخت تافتن گرمای آفتاب بر ریگ زمین و داغی سنگ، بر اثر شدت حرارت آفتاب. یعنی رمضان از مصدر «رَمَضَ» به معنای شدت گرما، و تابش آفتاب بر رمل یا ریگ نرم معنی شده است، انتخاب این کلمه دقت نظر و لطافت اندیشوی خاصی میخواید. شاید تعبیر از گداخته و دگرگون شدن در زیر گرمای سوزان آفتاب تموزان با روزه گرفتن در روز های طولانی تابستان همانا غلبه بر عطش نفس سرکش و حملات بی امانش باشد که پیوسته با سوزش طاقت فرسا می گذازد و جهت ارضای تمایلاتش با سعی و تلاش خستگی ناپذیر انسان را به انحراف و میدارد.

عده دیگری رمضان را معنی باران ختم تابستان و اوایل خزان که خاک و غبار تابستان را از هوا پاک می سازد، میدهند. یعنی نفس انسان را که تشبیه به غبار گرد آلود تابستان و رمضان را تشبیه به باران اوایل پاییز نموده، تعبیر میکنند که ماه رمضان نفس یازده ماهه انسان را شست و شو داده پاک میکند. عده هم معتقد اند که رمضان از «رمضاء» مشتق گردیده و معنی آن سوزانیدن میباشد و تعبیر آن را سوزاندن گناهان بندگان خدا درین ماه میدانند. یک عده ای دیگر معتقد اند که این کلمه از «حَرَّ» گرفته شده که به معنی برگشت از بادیه به شهر است. همچنان گفته میشود که «رمضان» را از «رمضت النصل ارمضه رمضاً» گرفته اند و آن براین معنیست که نیزه را میان دو سنگ گذارند و بر آن بکوبند تا نازک و باریک شود و تعبیر آن را چنین آورده اند که در رمضان انسان خود را میان طاعات الهی قرار می دهد تا نفس او نرم و آماده ای بندگی گردد.

اما؛ در اصطلاح، رمضان نام ماه نهم تقویم هجری قمری است، ماه روزه اسلامی و ماه نزول قرآن. شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ أَيْ ... گفته میشود که قرآن در این ماه بر حضرت رسول اکرم (ص) فرود آمده و مستقیماً به کسانی که ایمان آورده اند دستور داده شده که در این ماه روزه بگیرند. اینکه این ماه بر همه ماه های دیگر برتری دارد به دلیل آنست که نزول تورات در ششم ماه رمضان، انجیل در دوازدهم ماه رمضان، زبور در هجدهم و قرآن مجید در شب قدر این ماه صورت گرفته است. شب قدر یک شب با منزلت نیست از شبهای این ماه مبارک که یکی از سوره ها در قرآن مجید هم در وصف این شب بنام سوره قدر آمده است ولی بطور صریح به شماره آن شب که کدام شب است اشاره دقیق صورت نگرفته است. به باور مسلمانان این شب بنابر روایات مختلفه در یکی ازین ۳ شب ها یعنی شب نهم، شب بیست و یکم یا شب بیست و سوم ماه رمضان واقع گردیده است. این ماه به عنوان خجسته و برگزیده ترین ماه ها در دین اسلام و بین مسلمانان شناخته شده و این ماه را به عنوان ماه مهمانی خداوند یکتا هم یاد کرده اند.

روزه‌داران از اذان صبح یعنی قریب بعد از نماز فجر الی اذان مغرب قریب بعد از نماز شام از خوردن و نوش خودداری نموده سعی می‌نمایند بر خواسته‌ها و نفس شیطانی خویش کنترل و غلبه داشته، تزکیه نفس کنند. نحوه روزه داری در قرآن عظیم الشان طی آیه ۱۸۳ الی ۱۸۸ سوره بقره اشاره شده است. هنگام روزه علاوه بر خوردن و آشامیدن، دروغ گفتن، غیبت، عیب جوئی، چشم چرانی، آمیزش جنسی، بر دیگری آسیب رسانیدن، فرو بردن سر در آب، و رسیدن دود و غبار غلیظ که به حلق برسد هم سبب باطل شدن روزه می‌گردد.

گرفتن روزه در امت‌های پیشینه هم مروج بوده چنانچه در قرآن آمده است: "یا ایها الذین آمنوا کُتِبَ علیکم الصیام کما کتِبَ علی الذین من قبلکم لعلکم تتقون" ای کسانی که ایمان آورده‌اید و روزه بر شما مقرر شد، چنانچه بر کسانی که قبل از شما بودند، نوشته شده بود، تا پرهیزکار شوید". در تورات و انجیل نیز در ارتباط با روزه میان یهود و نصارا اشاره گردیده است. اقوام و ملل دیگر هنگام مقابل شدن با حادثات غم و اندوه و سختی روزگار روزه گرفته‌اند، چنانچه در قاموس کتاب مقدس چنین آمده است: "روزه در تمام اوقات میان هر طائفه، ملت و مذهب، در مواقع غم و اندوه و دچار شدن به حادثات غیر مترقبه، معمول بوده است". حتی مللی که باورمند و پیرو ادیان آسمانی هم نبوده و نیستند روزه گرفتن را یک امر مؤثر معنوی دانسته به فطرت آن پی برده‌اند و طبق عقاید و باورهای خودشان به نحو عبادت آنرا انجام داده‌اند مانند بت پرستان هند، یونان و مصر قدیم. روزه در قرآن عظیم الشان بر آن کسانی که مریض و یا در سفر باشند، معاف قرار داده شده است ولی باید به اصطلاح بجای قرض آن، روزهای دیگری را به همان تعداد که نگرفته‌اند، روزه بگیرد.

ماه صیام در جمع مسلمانان از حرمت، مقدار، اهمیت و موقف خاصی برخوردار است. همه مؤمنان با فراهم کردن زمینه‌های معنوی در دو ماه قبل از آمدن ماه صیام یعنی ماه رجب و ماه شعبان همه ساله آمادگی‌های خاصی برای حلول و آمد آمد به این ماه پربرکت که دوران سلوک روحی و روانی و اداء خالصانه مناسک مذهبی آنان است، گرفته و با شوق و اشتیاق خاص تلاوت قرآن، شب زنده داری‌ها، طاعات و عبادات، دعا و استغفار، دادن صدقه و طعام به غرباء و مساکین و غیره، خودشان را از امواج فیض الهی سیراب نموده روانشان را شادمان و نفسشان را پاکیزه می‌سازند. ماه صیام ماه قیام، طهارت، آزادی از غرور و خودخواهی‌ها، ماه هدایت، سپاس‌گزاری از خالق هستی، موعد امتحان بنده در برابر خالقش، غلبه بر نفس مادی، صیقل نفس باطنی، و ماه عبادت است. گروهی هم ماه مبارک رمضان را پاکسازی آئینه جان از آلودگی و گناه و پاکیزگی روان از غفلت و زنگار خطاها تزکیه نفس، اصلاح معایب، رفع نواقص، تسلط بر عقل و ایمان و اراده دانسته‌اند. ماه رمضان ماه برکت، ماه رحمت، ماه مغفرت، ماه توبه و ماه انابت و بازگشت به درگاه الهی است.

ماه رمضان در حقیقت تعیین کننده طریق رفتار و برخورد انسانی، پی بردن به کیفیت و ماهیت عقل سلیم و دانستن موقعیت انسان بر روی زمین در جایگاه لازم دیده شده از جانب آفریدگار میباشد. آگاهی از نوعیت این ماه و به جا آوردن ارکان معینه درین ماه ضمن این که نعمتی است بسی بزرگ، موهبتی است سترگ و راه گشای است در اعمال کیفیت و کمیت رفتار انسانی. در پرتو شناسایی موقعیت این ماه که برگزیده خداوند (ج) است بر بندگان مؤمن اوست که از حلول این ماه خجسته استقبال شایسته و قابل قدری به عمل آورند.

رمضان و روزه گرفتن را به صورت درست و واقعی آن شناختن و بر آن به وجه احسن پا بند بودن در حقیقت قربت به خدا و روح انسانیت، شناخت روح انسان که در حقیقت دم و یا نفس خداوند است که در هر جنبنده دمیده و شناخت نیازهای حقیقی آن، رابطه مستقیم بنده را با خدا و اسرار نیازمندی‌های انسان را با عالم ملکوتی در بر می‌گیرد. اگر توانائی این شناخت در انسان‌ها ایجاد شود و رونق بگیرد، علاوه بر آنکه ماه صیام را دلیل محرومیت و محدودیت‌های نفسانی نمیدانند، بلکه بهترین واسطه برای توسعه وجودی و صعود تکامل انسانی، عرصه برای تجلی حقیقت اسلام یعنی تسلیم محض در برابر باری تعالی و تعالی انسان خواهند دانست. با تزکیه نفس درین سی روز در یک سال غبار تن که حجاب روشنان جان است و چون پرده‌ای بر دیدگاه بصری ریخته و غفلت عقلانی سیمای نورانی این حقیقت روشن را نهان ساخته است، از چشم بصر دور گردیده و آتشفشان پاکیزگی‌ها را هویدا میسازد. به شرط آنکه بعد از گذشت این ماه پر برکت انسان بتواند خودش را در خط مستقیم، خویشتن داری و راه دریافته برقرار نگهدارد و بر عطش نفس و حملات زجر آور آن غالب بماند. عظمت ماه رمضان را، در هدایت مردم، و مشخص شدن حق از باطل و رسیدن به لقای خداوند «ج» وابسته دانسته‌اند.

د پانوی شمیره: له ۲ تر ۳

افغان جرمن آنالین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولې. په دغه پته له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de یادونه: دلپکنی د لیکنیزې ښې پازوالې د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په څیر و لولئ

همه نیک میدانیم که انسان دارای دو نوع نفس است یکی نفس حیوانی یا مادی و یکی هم نفس روحانی (باطنی) و یا معنوی. نفس حیوانی تمام نیازمندی‌ها و مایحتاج مادی، ظاهری و دنیوی او را در دنیای فانی و حیات مؤقتی معینه اش را به روی کره خاکی تا زمانی که در قید حیات است احاطه میکند. و نفس باطنی یا معنوی آن همچنان برای حفظ بقا، نشاط و بالندگی خویش نیازمندیها و تمایلاتی دارد که باید همانند نیازمندی‌های نفس مادی تأمین و برآورده شود. نیازمندی‌های نفس حیوانی زیاده‌تر زاده احساسات و ضروریات جسمانی می‌گردد مثل غذا، غریزه نفسانی و شهوانی، شادابی، تفریح و سفر، روابط اجتماعی، شغل، تشکیل خانواده داشتن زن و فرزند، آرامش پولی و مالی، صحت‌مندی و نیرو و تنومندی، نشاط، جمع آوری ما و منال، و کسب شهرت و غیره که چشمه‌آبدهی این خواهشات و خواست‌های بی‌اساس همانا خودی و خود خواهی و احساس غرور و منم در وجود انسان است.

ولی نیاز مندی‌های نفس روحانی یا معنوی سچ‌نگهداشتن و تزکیه این نفس از آلودگی‌های غبار غفلت و پرده جهل و نبود یا کمبود آگاهی است از شناخت خود و خالق هستی. یگانه چیزی که برای شفاف سازی آئینه دید بصر و حریت روان از قید خودی‌ها و منی‌ها می‌تواند توصیه گردد «تقوای سالم و بی‌ریا» میباشد. یعنی مقاومت در برابر جاذبه نفسانی و زدودن این تمایلات، جهت سرزنده، بالنده و با نشاط ساختن بُعد حقیقی و گوهر اصلی وجود انسان. بندگان رب تعالی ضمن تطهیر جسم، به تطهیر جان نیز نیازمند اند تا روحشان در عالم پاکی و رشد و تعالی، از انوار هدایت بخش الهی بهره‌ور گردد.

بدون شک ماه رمضان یک مناسبت مذهبی بوده درین عالم هستی علناً وجود دارد. منع خوردن و نوش و مسائل مادی و خواهشات نفسانی و غریزوی در یک وقفه معین، حکم الهیست و نوعی از تقوای شمرده میشود، اما؛ این تقوای مؤقتی و محدود ارضاء کننده جنبه نفس مادیست که اکثراً به حقیقت باطنی و معنوی آن توجه صورت نمی‌گیرد. دنیای انسان‌ها عالم تنزل یافته‌ای است از عالم بالا، آنچه این جا به نظر می‌آید نشانه‌ای است از عالم معنی. حتی همین احکام و قواعد فرستاده الهی با آنکه که درین دنیا به شکل دین و مذهب و دستورات و فرامین عیدی و عبادی ظهور کرده اند، حاوی اسرار و رمزهای باطنی میباشد. یعنی هر پدیده‌ی مربوط به زمان و مکان و انسان و حتی اشیاء دارای جنبه حقیقی و باطنی استند.

ولی اگر مبنی بر ژرفنگری در نکته‌ای که روزه یک وسیله نیک و ساده برای انسان شدن است، حقیقت امر تقوای را که درکل ارکان واجب الامر ماه صیام را بطور مجموعی احتواء میکند مانند (دعا، پرستش و ستایش حق، تزکیه نفس، پرواز به سوی خدا، صیقل روح، ارتقاء شناخت درون، عبادت خالص، مهار و کنترل خواهشات و شهوات نفسانی، دوری از خودی‌ها و منی‌ها، اندیشیدن در باره غرباء و مساکین و مدد رسانی بر آنها، دادن نفقه به اقرباء، پرهیز از کذب و آسیب رسانی، دوری از قتل و قتال و زنا)، یک حقیقت عینی است که این نوع تقوای انسان‌ها نا سالم به انسان سالم و انسان سالم به انسان کامل مبدل می‌گردد.

انسان برای تأمین حیات معنوی و تقویت و پرورش روح خویش به این وقفه یکماهه در یک سال نیاز دارد. این فریضه مانند دیگر فرایض و تکالیف اسلامی تنها با بعد نفس باطنی انسان در ارتباط نیست و فواید و اثرات آن محدود و منوط به نفس و حیات معنوی و باطنی انسان نمی‌گردد، تأمین نیازهای روحی و باطنی بهره‌ها و برکات مادی و دنیایی را هم برای انسان و جامعه به همراه دارد. ولی هدف اصلی و نقش اساسی و تأثیر عمده ماه مبارک صیام پاکیزگی درون، حیات معنوی و تقوی روان انسانی میباشد. به امید آنکه این وقفه یکماهه در یک سال را با توانایی و بردباری و به وجه احسن آن با روش سالم برخورد با هر دو بعد نفسانی انسان به پایان برده گوهر انسانیت را در قالب انسان بودن ما صیقل بخشیم و این نور تجلی‌دورنی ما بتواند راهنما و روشنگر آن نابینایان گردد که صرف چشم سر دارند و چشم بصرشان کور است.

د پانوی شمیره: له ۳ تر ۳

افغان جرمن آنالین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پټه له مور سره اړیکه ټینگه کړئ maqalat@afghan-german.de یادونه: دلیکنی د لیکنیزې ښې پازوالي د لیکوال په غاړه ده، هیله من یو خپله لیکنه له رالیولو مخکې په خیر و لولۍ